

РАЖДАЕМОСТ И СЕМЕЙНИ ПОЛИТИКИ

Население, Том 37, Книжка 1, 2019, 117-128

ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)

<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

РАБОТЕЩИ ЛИ СА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПОЛИТИКИ В БЪЛГАРИЯ?

Живко ГЕОРГИЕВ¹, Любомир ИВАНОВ²

¹ *Философски факултет на СУ Св. Климент Охридски
БЪЛГАРИЯ, гр. София 1504, бул. „Цар Освободител“ 15*

² *Институт по математика и информатика при БАН
Съветник на заместник министър-председателя по
икономическата и демографската политика*

БЪЛГАРИЯ, гр. София 1113, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 8

✉ i.tzenkova@gmail.com¹; lyubomail@yahoo.com²

Резюме: *Интердисциплинарният доклад „Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България“, поръчан от българското правителство и изготвен от Българската академия на науките (БАН), изследва подробно и задълбочено текущата демографска криза в България и излиза със стотици възможни мерки за смекчаване на последиците в следните области: раждаемост и семейна политика; смъртност, стареене и качество на живот; демографско развитие и трудови ресурси; уязвими етнически и религиозни групи и общности; и миграция и национална идентичност. Тези мерки обаче се предлагат в неструктуриран и неприоритизиран вид, без конкретни цели и срокове за изпълнение, което ги прави не особено подходящи за пряка употреба от съответните лица, вземащи решения. Според авторите на настоящата статия, един екип от социални технолози и специалисти по имитационно моделиране би могъл да използва данните от доклада на БАН, за да оцени възможната ефективност на определени пакети от мерки (демографски политики), които след това да станат обект на обществен дебат и политическо решение.*

Ключови думи: демографска криза в България; намаляване и застаряване на населението; раждаемост; имиграция; демографска политика

Благодарности

Настоящата публикация е осъществена благодарение на проект „Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България“ на ИИНЧ-БАН.

Статията да се цитира по следния начин:

Георгиев, Ж., Иванов, Л. (2019). Работещи ли са демографските политики в България? *Население*, Том 37, Кн. 1, 117-128. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online).

© Ж. Георгиев, Л. Иванов, 2019

Приноси на авторите в статията:

Живко Георгиев – Теоретични предпоставки, Методология, Анализ на данните, Изводи, заключение и препоръки

Любомир Иванов – Резюме, Въведение, Анализ на данните, Резултати и обсъждане, Изводи, заключение и препоръки, Използвана литература

Статията е постъпила през м. януари 2019

Приета за публикуване през м. март 2019

Публикувана онлайн през м. юни 2019

Авторите са прочели и одобрили окончателния вариант на ръкописа.

FERTILITY AND FAMILY POLICIES

Nasselenie Review, Volume 37, Number 1, 2019, 117-128
ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)
<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

DEMOGRAPHIC POLICIES OF BULGARIA: DO THEY WORK?

Zhivko GEORGIEV¹, Lyubomir IVANOV²

¹ *Faculty of Philosophy – Sofia University St. Kliment Ohridski*
BULGARIA, Sofia 1504, Tsar Osvoboditel Blvd 15

² *Institute of Mathematics and Informatics – Bulgarian Academy of Sciences, Adviser to the Deputy Prime Minister for Economic and Demographic Policies*

BULGARIA, Sofia 1113, Akad. G. Bonchev St, bl. 8

✉ i.tzenkova@gmail.com¹; lyubomail@yahoo.com²

Abstract: *The interdisciplinary report “Measures for overcoming the demographic crisis in the Republic of Bulgaria” commissioned by the Bulgarian Government and carried out by the Bulgarian Academy of Sciences (BAS) examines in detail and depth the ongoing demographic crisis in Bulgaria, and comes forward with hundreds of possible mitigation measures in the following areas: fertility and family policies; mortality, ageing and quality of life; demographic development and labour resources; vulnerable ethnic and religious groups and communities; and migration and national identity. Those measures, however, are supplied in an unstructured and unprioritized form, with no particular set of targets and implementation timeframe specified, making them hardly suitable for a direct use by relevant decision makers. The present notes argue that a designated team of social technologists and imitation modelling experts could possibly use the BAS report’s data in order to assess the performance potential of selected packages of measures (demographic policies) that could then become the subject of public debate and political decision.*

Keywords: demographic crisis in Bulgaria; population decline; fertility; immigration; demographic policies

Acknowledgement

This publication has been possible thanks to the project of IPHS-BAS ‘Measures to overcome the demographic crisis in the Republic of Bulgaria’.

This article can be cited as follows:

Georgiev, Z., Ivanov, L. (2019). Raboteshti li sa demografските politiki v Bŭlgariya? [Demographic Policies of Bulgaria: do they Work?]. *Nasselenie Review*, Volume 37, Number 1, 117-128. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online). (In Bulgarian).

© Z. Georgiev, L. Ivanov, 2019

Contribution:

Zhivko Georgiev – Theoretical premises, Methodology, Data analysis, Findings, conclusion and recommendations

Lyubomir Ivanov – Summary, Introduction, Data analysis, Results and discussion, Findings, conclusion and recommendations, Used literature

Submitted – January 2019

Revised – March 2019

Published – June 2019

The authors have read and approved the final manuscript.

В разработката на БАН, изготвена през периода 2017–2018 г. (БАН 2018), е направен задълбочен интердисциплинарен анализ на демографската ситуация в страната, която няма как да бъде оценена по друг начин освен като кризисна.

Открити са основните тенденции, изследвани са множеството фактори, които в своето единство определят тенденции, които с основание плашат и ако не се намери противодействие, могат да достигнат точката на необратимост (ако вече не са я достигнали).

В диагностичната си част изследването трудно може да бъде оспорвано. Авторите достатъчно отчетливо са разкрили силно инерционистичния характер на демографските процеси, както и особеността им след като поемат в някаква посока да се ускоряват с времето (при тях средносрочната прогноза е до голяма степен детерминирана от миналите състояния).

При това върху демографските процеси негативно влияят както определени неблагоприятия в обществото (бедност, растящи неравенства, влошаване качеството на живота, криза в ценностите и т.н.), така и безспорни постижения (отваряне на обществото ни към света, свобода на движение и т.н.).

Без да спестяват краските в анализа си, авторите на разработката доста точно и ясно са прогнозирали и негативните ефекти от демографската криза върху различни аспекти на обществения живот:

- ✓ Пазар на труда;
- ✓ Перспективи за икономическо развитие;
- ✓ Предизвикателства към социално-защитните мрежи;

и т.н., и т.н.

Макар че не е обособено в отделна част, изследването предлага и оценка на демографската политика на държавата (МТСП 2011) през последните десетилетия.

Тази оценка е определено критична и не би могла да бъде друга, ако я поставим от гледна точка на крайния резултат.

И все пак можем да съжеляваме, че не е предложен детайлен анализ за основните инструменти в досегашната демографска политика, който:

- ✓ Да отдели работещите от неработещите решения;
- ✓ Да подсказе причините, поради които всяка от тях не е постигнала целите си;
- ✓ Да открие новите явления в социалната среда, които е трябвало да бъдат отчетени, а не са;

и т.н., и т.н.

Една такава оценка на ефекта и ефективността би била много полезна при разработването на нова демографска политика.

От предложената диагноза може би ще останат неудовлетворени онези, които биха искали по-голяма категоричност в отговора на някои въпроси.

Че пациентът (обществото в неговите демографски измерения) е тежко болен, е очевидно за всички. Но възможно ли е да бъде излекуван (да обърнем тенденциите) или максимумът на възможното е да забавим процеса и да го направим по-безболезнен?

При липса на ясен отговор на този въпрос ни остава да се доверим на множеството български и международни прогнози за развитие на демографските процеси до 2050 или дори до 2080 г. (НСИ 2018; UN DESA 2017; Eurostat 2016), които са толкова тревожни, че генерират не воля за действие, а страх и парализа. *И забравяме, че тези прогнози са такива, каквито са при условие, че демографската политика остане непроменена.* Напротив, прилагането на една резултатна демографска политика днес естествено води до корекции в прогнозите за бъдещето. Така дългосрочната демографска прогноза на ООН за Русия е актуализирана нееднократно в положителна посока вследствие на демографското развитие на страната след 2007 г. (РФ 2006; Медуза 2018; UN DESA 2017).

Ако към колектива, работил по проекта можем да имаме претенции, то те са най-вече към финалната част на разработката – предлаганият отговор на въпроса „*Какво да се прави?*“

Проблемът не е, че предлаганите от тях мерки в демографската политика на държавата и свързаните с нея области като социална политика, здравеопазване, образование не са аргументирани от предшестващия анализ.

Проблемът не е и в тяхното съответствие със социалните и политическите ценности, около които обществото ни мъчително се консолидира.

Проблемът не е и в това, че планираните финансови ресурси са непосилни за обществото или пък критично малки, т.е. под критичното въздействие, когато вместо да произведат значим резултат, само разходват материален и интелектуален обществен ресурс.

Проблемът е, че всички тези идеи, програми, мерки и инструменти са в насипно състояние, не са сглобени в една структурирана социална технология (демографска политика), конструирана така, че да „произвежда“ търсените от нас позитивни ефекти върху демографската ситуация, вследствие на което гарантирано ще доведат до нежелани от обществото странични ефекти.

Ако разработката ни бе предоставила такъв краен продукт, по-лесно щяхме да преценим:

- ✓ Какво можем да очакваме (какво е реалистично, постижимо) в кратко-, средно- и дългосрочен план от предлаганата демографска политика;
- ✓ По какви измерими показатели ще следим напредъка в нейната реализация;
- ✓ Как ще се контролира ефективността на отделните мерки и социални инструменти, за да се коригират онези, които не работят, и се усъвършенстват работещите;

и т.н., и т.н.